ISSN 0554-6397
UDK: 004.032.26

Iva Validžija*
E-mail: ivalidzija@mdc.hr
Muzejski dokumentacijski centar

Osnivanje muzeja pomorske baštine Hrvatske pri Ministarstvu kulture i medija

Sažetak

Tekst analizira zakonski okvir i postupak osnivanja muzeja u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na zaštitu pomorske baštine, koja se nalazi pod skrbi interpretacijskih centara, udruga i kolekcionara pojedinaca. Definirani su ključni preduvjeti za osnivanje muzeja, poput osiguranja građe, prostora, dokumentacije i stručnog kadra, uz isticanje uloge Ministarstva kulture i medija te Muzejskog dokumentacijskog centra u tom procesu.

Ključne riječi: pomorska baština, Zakon o muzejima, osnivanje muzeja, Ministarstvo kulture i medija RH, Muzejski dokumentacijski centar (MDC), Hrvatsko muzejsko vijeće (HMV)

1. Uvod

Muzejski dokumentacijski centar (dalje MDC) osnovao je 1955. godine dr. Antun Bauer. Djelujući kao arheolog, povjesničar umjetnosti, muzeolog, kolekcionar i donator, dr. Bauer je i sudjelovao u osnivanju Gliptoteke, Muzeja likovnih umjetnosti, Muzeja i knjižnice Sisak, Gradskog muzeja Vukovar i mnogih drugih muzejskih ustanova. Tijekom sedamdeset i jedne godine djelovanja, MDC prikuplja sve podatke o muzejima, njihovoj djelatnosti, građi i djelatnicima, ali i aktivno sudjeluje u procesu osnivanja novih muzeja u Hrvatskoj.

2. Značenje i zaštita pomorske baštine

Konferencija pomorske baštine prilika je da se okupe kustosi muzeja koji skrbe o baštini, interpretacijski centri pomorstva, udruge koje promiču pomorsku baštinu, vlasnici malih pomorskih zbirki, ali i najširi krug posjednika pomorske građe, koji uključuju mala privatna obiteljska brodogradilišta i pojedince. Unatoč važnosti ove

* viša kustosica, koordinatorica Vijeća za matičnu djelatnost

baštine za Republiku Hrvatsku, institucionalna skrb obuhvaća tek manji dio pomorske baštine.

Zbirke u vlasništvu pojedinaca dodatno su ugrožene, jer je uslijed nedostatka institucionalne i financijske podrške čest slučaj da nakon smrti kolekcionara pomorske baštine nasljednici nemaju razumijevanja ili mogućnosti skrbiti o prikupljenoj građi, pa je ona dodatno izložena trajnom gubitku.

3. Pojmovno određenje i pravni okvir muzeja

3.1. Definicija muzeja

Muzej je pravna osoba ili ustrojstvena jedinica pravne osobe (muzej u sastavu) koja obavlja muzejsku djelatnost u svrhu proučavanja, obrazovanja i uživanja u materijalnoj i nematerijalnoj baštini čovječanstva i njegova okoliša, u službi društva i njegova kulturnoga i gospodarskog razvitka, otvorena za javnost. U kontekstu osnivača, muzeji mogu biti javni ili privatni.

3.2. Vrste osnivača

Javni muzej je neprofitna pravna osoba kojoj je osnivač Republika Hrvatska i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, ili pravna osoba u njihovu pretežitom vlasništvu. Privatni muzej je muzej kojemu je osnivač druga pravna ili fizička osoba.

Muzej zajednice, eko muzej i samostalna zbirka su modeli održivog upravljanja prirodnom i kulturnom baštinom, koji koriste mehanizme partnerstva, umrežavanja i/ili baštinskog aktivizma u svrhu cjelovitog pristupa očuvanju, interpretaciji i prezentaciji baštine na određenom području.

3.3. Muzejska djelatnost

Muzejsku djelatnost može obavljati muzej, galerija i samostalna zbirka te muzej zajednica, galerija i samostalna zbirka unutar pravne osobe, ili druga pravna osoba upisana u sudski ili drugi registar sukladno odredbama propisanima Zakonom o muzejima.

Muzejska djelatnost obuhvaća poslove nabave muzejske građe, istraživanja, stručne i znanstvene obrade te njezine sistematizacije u zbirke, zatim trajne zaštite muzejske građe, muzejske dokumentacije i baštinskih lokaliteta i nalazišta u svrhu osiguranja dostupnosti, obrazovanja, tumačenja i predstavljanja javnosti muzejske građe kao kulturnoga materijalnog i nematerijalnog dobra te dijelova prirode.

Zakon o muzejima propisuje da se ispunjeni uvjeti za osnivanje muzeja utvrđuju rješenjem ministra nadležnog za poslove kulture po preporuci Hrvatskog muzejskog

vijeća. Isto rješenje o postojanju uvjeta za osnutak muzeja je preduvjet za upis u sudski i drugi registar.

Dodatne informacije i upute o postupku osnivanja muzeja propisane su podzakonskim aktom tj. Pravilnikom o stručnim i tehničkim standardima za osnivanje i određivanje vrste muzeja, za njihov rad te za smještaj i čuvanje muzejske građe i muzejske dokumentacije.[1] Ovim pravilnikom uređuju se stručni i tehnički standardi za osnivanje muzeja, muzeja vjerske zajednice, muzeja zajednice, eko muzeja, galerije i samostalne zbirke, za određivanje vrste muzeja s obzirom na vrstu građe i područje na kojemu obavlja temeljnu djelatnost, za njihov rad te za smještaj i čuvanje muzejske građe i muzejske dokumentacije.

4. Temeljni preduvjeti za osnivanje muzeja

4.1. Muzejska građa

Muzejsku građu čine sva civilizacijska, kulturna materijalna i nematerijalna dobra i dijelovi prirode u muzeju koja su dio nacionalne i općeljudske baštine te je ista dio javnog naslijeđa povjerenog muzejima koji upravljaju njome, a navedeno upravljanje mora biti rukovođeno javnim interesom.

Temeljem članka 18. stavka 3. Zakona o muzejima muzejskom građom, koja se osigurava za osnivanje privatnog muzeja, smatra se građa za koju je ministarstvo nadležno za kulturu prethodno utvrdilo status kulturnoga dobra, ili koja ispunjava kriterije za utvrđivanje statusa kulturnog dobra sukladno zakonu kojim se uređuje zaštita i očuvanje kulturnih dobara.[2]

4.2. Muzejska dokumentacija

Muzejska dokumentacija podrazumijeva da se prikupljena građa računalno dokumentira. Kategorije zapisa trebaju biti: redni broj zapisa, inventarni broj predmeta, naziv predmeta, naslov predmeta, lokalni, dijalektalni naslov, materijal (+tehnika) od kojeg je predmet izrađen, mjere, datacije (kad je predmet izrađen), autor (ako je poznat), podaci o porijeklu predmeta (mjesto uporabe, datum, ime, prezime i adresa osobe koja je predmet poklonila, datum nabave, mjesto nabave i mjesto korištenja), fotografija predmeta (dokumentarnog karaktera, služi za identifikaciju predmeta).

4.3. Prostor za obavljanje djelatnosti

Za obavljanje djelatnosti potrebno je raspolagati adekvatnim prostorom.

[1] https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_12_150_2165.html (pristupljeno: 12. 4. 2026.)

[2] https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2025_12_151_2252.html (pristupljeno: 12. 4. 2026.)

4.4. Oprema i sredstva za rad te sustav osiguranja za zaštitu muzejske građe i muzejske dokumentacije

Potrebno je osigurati opremu i sredstva za rad te sustav osiguranja za zaštitu muzejske građe i muzejske dokumentacije.

4.5. Rad stručnih djelatnika

Za obavljanje djelatnosti potrebno je imati stručne djelatnike.

4.6. Plan skupljanja građe

Potrebno je napraviti plan prikupljanja građe, kako bi se izbjegle okolnosti gomilanja istovjetne građe ili mogućnost preklapanja prikupljene građe s drugim muzejem.

4.7. Plan rada i razvitka muzeja

Kako bi djelovanje muzeja u osnutku zadovoljilo profesionalne uzuse, potrebno je izraditi Plan rada i razvitka muzeja, kojim se u osnovnim crtama navode planirani ciljevi i postupci njegova djelovanja.

5. Procedura osnivanja muzeja

Postupak utvrđivanja uvjeta za osnivanje muzeja u nadležnosti je Ministarstva kulture i medija RH. Cjelokupni proces temelji se na stručnoj evaluaciji koju provodi Hrvatsko muzejsko vijeće (HMV), a koja prethodi konačnom odobrenju ministra.

Radi osiguranja stručne utemeljenosti, preporučuje se inicijalna suradnja s Muzejskim dokumentacijskim centrom u obliku savjetodavne potpore oko građe, dokumentacije i prostornih uvjeta, čime se osigurava da svi segmenti budu adekvatno koncipirani prije službenog pokretanja postupka.

5.1. Određivanje osnivača muzeja.

5.2. Razmatranje postojanja uvjeta za osnivanje u suradnji s MDC-om.

5.3. Osnivač upućuje Hrvatskom muzejskom vijeću, savjetodavnom tijelu Ministarstva kulture i medija, zahtjev za utvrđivanjem uvjeta za osnivanje muzeja, uz koji se prilaže dokumentacija uvjeta za osnivanje.

5.4. Zahtjev za provjeru postojanja uvjeta može se uputiti fizički ili e-poštom na adresu: pisarnica@min-kulture.hr

5.5. Hrvatsko muzejsko vijeće osniva Povjerenstvo za utvrđivanje postojanje uvjeta za osnivanje muzeja koje odlazi na teren i utvrđuje navedeno (građa, dokumentacija, prostor i stručni djelatnici).

5.6. Osnivač pristupa izradi nacrta odluke o osnivanju; prije donošenja odluke o osnivanju, nacrt se može dostaviti na pregled Ministarstvu kulture i medija.

5.7. Osnivač donosi akt o osnivanju i imenuje privremenog ravnatelja muzeja (sadržaj akta o osnivanju je propisan čl. 13. Zakona o ustanovama).

5.8. Ministarstvo kulture i medija donosi rješenje o ocjeni sukladnosti odluke, sporazuma odnosno ugovora o osnivanju ustanove sa zakonom i dostavlja ga osnivaču (članak 8. Zakona o ustanovama).

5.9. Odluka o osnivanju privatnog muzeja kao ustanove (ako je osnivač pravna ili fizička osoba) ne podliježe ocjeni sukladnosti sa zakonom, već se odluka dostavlja uz zahtjev za utvrđivanjem postojanja uvjeta za osnivanje muzeja i galerije, koji se upućuje Hrvatskom muzejskom vijeću.

5.10. Ministarstvo kulture i medija donosi rješenje o postojanju uvjeta za osnivanje muzeja.

5.11. Privremeni ravnatelj podnosi prijedlog sudskom registru nadležnog Trgovačkog suda, ili drugom nadležnom registru radi registracije muzeja, pribavlja broj poslovnih subjekata pri Državnom zavodu za statistiku i otvara žiro račun u banci.

5.12. Registracijom muzeja u sudskom ili drugom nadležnom registru završava se proces osnivanja.

5.13. Donošenjem statuta, muzeji podnose zahtjev za upis u Upisnik javnih i privatnih muzeja u Republici Hrvatskoj, koji se vodi pri MDC-u https://upisnik.mdc.hr/

6. Zaključak

Osnivanje muzeja jedan je od mogućih mehanizama za dugoročno očuvanje i stručnu zaštitu nacionalne baštine, s posebnim naglaskom na osjetljivu pomorsku građu. Unatoč bogatstvu i raznolikosti artefakata u posjedu privatnih kolekcionara, interpretacijskih centara i udruga, nedostatak institucionalnog okvira, koji će ovu baštinu adekvatno i pravovremeno štititi, često dovodi do trajnog gubitka vrijednih svjedočanstava pomorske prošlosti.

Proces osnivanja muzeja, iako administrativno zahtjevan, postavljen je kao jamstvo stručnosti i održivosti. On osigurava da muzeji, bilo javni ili privatni, zadovoljavaju stroge tehničke i profesionalne standarde – od adekvatne inventarizacije građe do osiguravanja primjerenog prostora i stručnog kadra, a pri tom pruža financijsku (putem redovnih godišnjih programa MKM) i drugu stručnu pomoć.

Zaključno, integracija privatnih pomorskih zbirki u formalni sustav predstavlja jedan od mogućih puteva prema održivom upravljanju ovom baštinom, koja tako nadilazi lokalne okvire i postaje trajni dio javnog naslijeđa.

ISSN 0554-6397
UDK: 004.032.26

Iva Validžija
E-mail: ivalidzija@mdc.hr
Museum Documentation Centre

Establishing the Maritime Heritage Museum of Croatia within the Ministry of Culture and Media

Abstract

The text examines the legal framework and procedures governing the establishment of museums in Croatia, with particular emphasis on the preservation of maritime heritage, currently preserved by interpretation centres, associations, and private collectors. It outlines the key requirements for establishing a museum, including the provision of appropriate collections, premises, documentation, and qualified professional staff, also highlighting the roles of the Ministry of Culture and Media and the Museum Documentation Centre in the establishment process.

Keywords: maritime heritage, Museums Act, museum establishment, Ministry of Culture and Media of the Republic of Croatia, Museum Documentation Centre (MDC), Croatian Museum Council